

STIVEN KREN ASARLARIDA ADABIY OQIMLARNING
UYG'UNLASHUVI

Akbarova Dildora Rustamovna

Namangan Davlat Universiteti Ingliz tili va adabiyoti kafedrasida

Adabiyotshunoslik (ingliz adabiyoti) II-kurs magistranti

Tel +998975808611

Annotatsiya. Ushbu maqola amerikalik yozuvchi Stiven Kren romanlarining uslub jihatdan xilma-xilligining o'rganishdagi muammolarga bag'ishlanadi .O'zbek adabiyoti uchun Stiven Krenning nafaqat asarlari balki uning qanday yo'nalishlarda ijod qilganligi ham ma'lum emas. Maqola muallifi shu masalalarni o'z ilmiy qidiruvlariga tayanib yoritishga harakat qilgan.

Kalit so'zlar: naturalizm, tanqidiy realizm, impressionizm.

ПЕРЕСЕЧЕНИЕ ЛИТЕРАТУРНЫХ ТЕЧЕНИЕ В ТВОРЧЕСТВЕ СТИВЕНА
КРЕЙНА

Акбарова Дилдора Рустамовна

Литературоведения НамГУ (английский язык) 2 курс магистрант

Телефон: +998975808611

Аннотация: Данная статья посвящена проблеме изучения разнообразия стилей романов американского писателя Стивена Крейна. Не только его произведения, но и манера письма незнакомы узбекской литературе. Автор статьи попыталась рассмотреть эти проблемы на основе собственных исследований.

Ключевые слова: натурализм, критический реализм, импрессионизм.

THE INTERSECTION OF LITERARY CURRENTS IN THE WORKS OF
STEPHEN CRANE

Akbarova Dildora Rustamovna

Namangan State University Literature (English language)

2nd year graduate student

Tel+998975808611

Annotation: This article is dedicated to the problem of studying diverse styles of American writer Stephen Crane's novels. Not only his works but also his writing

style is unfamiliar for Uzbek literature. The author of the article tried to consider this problems on the basis of her own researches.

Keywords: naturalizm, critical realism, impressionism

19 - asr oxiri va 20-asr boshlarida Amerika adabiyotiga chaqmoqdek kirib kelgan Stiven Kren (1871-1900) yillarda yashab ijod qilgan. U shu qisqa umri davomida adabiyot hazinasiga 150 ga yaqin romanlar, hikoyalar, qissalar hamda 200 ga maqola va ocherklarni taqdim etdi. Adib realistik an'analarda, shuningdek, Amerika naturalizmi va impressionizmining dastlabki namunalarini yozdi hamda zamonaviy tanqidchilar tomonidan o'z avlodining eng innovatsion yozuvchilaridan biri sifatida tan olindi. Ijod olamiga erta ya'ni 14 yoshida kirib kelgan bo'lib , ilk nasriy asari "Jeyk amaki va qo'ng'iroq" deb nomlangan edi. Bundan keyin ham u ijod qilishda davom etdi va bir qator asarlar yaratdi , lekin unga shon shuhrat olib kelgan nasriy asari bu "Jasoratning alvon nishoni" (1893 y) romani bo'ldi. Bu asardan oldin ya'ni 1891 yilda yozilgan birinchi romani "Meggi - ko'cha qizi " amerika adabiyoti tarixida naturlistik uslubda yozilgan ilk asar sifatida tadqiqotchilar tomonidan ta'kidlab o'tilgan. Adib asarlarini dunyo bo'ylab tarqalishi uning vafotidan 20 -30 yillar o'tibgina boshlandi. O'zbek adabiyotiga esa uning asarlaridan birortasi ham tarjima qilinmagan. Bunga Stiven Krenning o'sha paytdagi nafaqat Amerika adabiyoti balki jahon adabiyoti uchun yangilik bo'lgan yo'nalishda ya'ni naturalizm , tanqidiy realizm va bir qator yo'nalishlar qorishmasida ijod qilganligi hamda asarlari yaxshi o'rganilmaganligi sabab bo'ldi. S. Krenning hayoti va ijodi Amerika Qo'shma Shtatlarning iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy hayotidagi burilish davriga to'g'ri keldi. 19-asrning 80-90-yillari-AQSh jadal rivojlanib, dunyodagi eng yirik sanoat va agrar davlatga aylanib borayotgan edi. Bir tomondan monopolistlar va oligarxlar kundan kunga boyib borishar , boshqa tomondan esa oddiy ishchi -dehqon aholini ommaviy qashshoqlashuvi vujudga kelayotgan edi. Jamiyatda kuchlilar hukmron bo'lib , kuchsizlarni zimdan surib chiqarishardi. Iqtisodiyotdagi o'zgarishlar ma'naviy sohaga ta'sir qilmasdan qolmasligi mumkin emas edi. Oddiy amerikalikning fikrlari har qanday holatda ham boylik orttirish istagiga qadar o'zgarib bordi. Boyish maqsad va xayotiy kasb deb hisoblanadigan davr keladi. Adabiyotda ham eskirgan an'analardan sekin asta voz kechilib, xayotni boricha yoritish , uning jirkanch lavhalarini ommaga ma'lum qilish kabi og'ir yuklar faqatgina to'g'riso'z , qalami o'tkir haqiqat yo'lida hech narsadan qo'rqmaydigan adiblar elkasiga yuklandi. Stiven Kren ham shunday adiblar sirasiga kirar edi va shuning uchun ham uning asarlari hukmron tuzum tomonida doimo ta'qib ostiga olinar edi. Muallifning adabiyotda eskirgan, uning fikriga ko'ra romantik me'yorlardan voz kechish usuli haqidagi eng uyg'un g'oyalari "veritizm" bo'lib chiqadi. Kreyn ko'pincha erta sharhlovchilar tomonidan kundalik nutqni dialogga tez-tez kiritgani, o'z qahramonlarining mintaqaviy urg'ularini so'zlashuv

stilizatsiyasi bilan taqlid qilgani uchun tanqid qilishdi. Bu uning birinchi romanida yaqqol ko'rinib turibdi, unda [Kreyn xaroba fantastikasining](#) romantik, sentimental yondashuviga e'tibor bermagan ; Buning o'rniga u qashshoqlikning shafqatsizligi va jirkanch jihatlariga e'tibor qaratdi, bu Baverining qo'pol lahjasi va beadablik bilan ifodalangan shafqatsizligi bilan ifodalangan. Uning Bowery personajlarining o'ziga xos shevasi matn boshida ko'rinadi; Asarda qahramon akasiga nasihat qiladi: "Ha, uyga yarim o'lik kelganda, loyni o'chirishni biladi va hammamiz bir funt sterling olamiz".[1]

Ilk asarlariga bo'lgan tushunmovchiliklardan so'ng adib o'z asarlarida romantizmga xos bo'lgan badiiy texnikani realistik, impressionistik - naturalistik va boshqalar bilan birlashtiradi. Kren eksperimentatorning shon-sharafini mustahkamlaydi, ammo shu sababli uning asarlari ko'pchilik tanqidchilarda ishonchsizlikni keltirib chiqaradi va uzoq vaqt davomida jiddiy tadqiqot mavzusi aylanib keladi. [Stiven Krenning badiiy adabiyoti odatda naturalizm , amerika realizmi , impressionizm](#) yoki uchtasining aralashmasi sifatida tasniflanadi Masalan, tanqidchi Serxio Perosa o'zining " Stiven Kreyn fra naturalismo e impressionismo " inshosida uning asarlari naturalistik ideallar va impressionistik usullarning "simbolizmini" taqdim etadi, deb yozgan.[2] Adibning har bir asarlarida o'sha paytda yashayotgan oddiy xalqning dard - hasratlari, kundalik xayoti va muammolari aks etar edi. Syujet jihatda turlicha bo'llgan ijod namunalari barchasida u inson taqdiri , uning jamiyatdagi o'rni , tabiat va insonning chambarchas bog'liqligini ta'kidlab o'tadi.

Uning “ Meggi : ko'cha qizi” romanini tahlil qiladigan bo'lsak , bu asar Amerika adabiyoti tarixida yozilgan ilk naturalistik asar sifatida ta'kidlangan bo'lsa ham , tanqidchilar va o'quvchilar tomonidan yaxshi kutib olinmadi. Bunga sabab Stiven Krenning o'ziga hos yozish texnikasi , o'sha davr uchun yangilik bo'lgan kundalik xayotni bo'yamasdan boricha yoritib berganligida edi. Meggi dastlab ko'plab noshirlar tomonidan rad etilgan, chunki u o'sha davrning sentimentallik ruhiyatini o'zining paydo bo'lishi bilan chil parchin etib tashladi. Muallif o'zidan oldin ijod qilgan adiblarga o'xshab roman qahramonlarini o'ta boy yoki o'rta sinf vakillaridan olish o'rniga, Nyu-Yorkdagi Bowerining quyi sinfi aholisidan tanlab oldi. Asarning Amerika xayotidagi jirkanch voqealarni ochib tashlashi mahalliy noshirlar va hukumat rahbarlari tomonidan keskin tanqid qilindi. Bosh qahramon, Meggi, sevgilisi tomonidan yo'ldan ozdirilgach, fohishalikka tushadi. Roman syujeti sodda bo'lsa-da, dramatik kayfiyati, tez sur'ati va Bowery hayotining tasviri uni esda qolarli qilib qo'ygan. Meggi nafaqat xarobalar hayotining hisobi, balki abadiy ramzlarni ham ifodalaydi. Kreyn o'zining birinchi qoralamasida o'z qahramonlariga to'g'ri nom bermagan.. Buning o'rniga, ular epitetlar bilan aniqlangan: masalan, Meggi "loy ko'lmakda gullagan" qiz va uning sevgilisi Pit esa "ritsar" deb talqin

etiladi.[3] Romanda achchiq kinoya va g'azab, shuningdek, buzg'unchi axloq va xiyonat tuyg'ulari hukmron. Keyinchalik tanqidchilar bu romanni naturalistik fantastikaning o'ziga xos elementlari uchun "Amerika naturalizmining birinchi qorong'u guli" deb atashadi.[4]

Krenning ikkinchi va unga mashhurlik olib kelgan asari bu " Jasoratning alvon nishoni" bo'ldi . Bu asarda tanqidchilar Krenning nafaqat impressionist, balki harakatdan ham ta'sirlangan degan nazariyani qo'llab-quvvatlashadi. H.G. Uells Kreyn ishiga "studiyaning katta ta'siri" haqida " Jasoratning alvon nishoni" dan bir parcha misol qilib keltirdi: "Kechga yaqin butun polk bo'laklariga bo'linib ketdi va b'linmalar dalalarga chiqib ketdi. Lagerdagi chodirlar g'alati o'simliklar kabi o'sib chiqdi.Kuzilgan qizil, o'ziga xos gullar kabi lager otashlari tunni nuqta-nuqta qilib qo'ydi.... Shu masofadan turib, ko'p olovlar, qip-qizil nurlar oldidan u yoqdan-bu yoqqa o'tayotgan odamlarning qora qiyofalari g'alati va shaytoniy ta'sirlar kabi tuyulardi." [5] Fuqarolar urushi tugaganidan o'ttiz yil o'tgach va Kreyn jang tajribasiga ega bo'lmasdan oldin yozilgan " Jasoratning alvon nishoni " uslubiy va psixologik jihatdan innovatsion edi. [Ko'pincha urush romani](#) sifatida tasvirlangan , u jangga kamroq e'tibor qaratadi va ko'proq bosh qahramonning ruhiyati, uning urushdagi reaksiyalari va javoblariga qaratilgan. [Uchinchi shaxsning cheklangan nuqtai nazarida](#) aytilgan, u jangdan qochgan yosh askar Genri Flemingning shaxsiy tajribasini aks ettiradi. Kreynning birinchi romani singari, " Jasoratning alvon nishoni " ham juda [istehzoli](#) . tarzda davom etar ekan, ohang kuchayib boradi. Asarning nomi kinoyali; Genri jangda yarador bo'lish istagini aks ettirgan holda, "uning ham yarasi borligini, qizil jasorat nishoni borligini" orzu qiladi. Uning olgan yarasi (qochib ketayotgan [Ittifoq](#) askarining miltiq qo'ndirmasidan) jasorat nishoni emas, balki sharmandalik nishoni edi . [6]

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki , Stiven Krenning asarlari nafaqat o'z davri adabiyotida , balki hozirgi zamonaviy adabiyotimizda ham kam o'rganilgan hamda bahs -munozaraga sabab bo'lgan ijod namunalariidan biridir. O'zbek adabiyotida Stiven Kren ijodi bilan shug'ullangan adiblar , tanqidchilar yo'qligi sababli o'zbek o'quvchilari uchun bu ijodkor va uning asarlari tanish emas. Bundan tashqari uning romanlaridagi naturalistik hamda tanqidiy realistik ruhning o'zaro birikib ketishi asarlarining uslub jihatidan tahlil qilishni qiyinlashtirgan. Shunday qilib Stiven Krenni naturalizm va tanqidiy realizm uslublarini o'z asarlarida mahorat bilan ishlatganligi , uning ijodiy me'rosi hali ko'p bor tadqiqotlarga sabab bo'lishiga zamin hozirlaydi .

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. "Maggie: a girl of the streets" published by Project Gutenberg e-book, 19963.
2. Perosa, Serxio. "Stiven Kreynning fantastikasida naturalizm va impressionizm", Stiven Kreyn: Tanqidiy insholar to'plami, ed. Moris Bassan (Englevud qoyalari: Prentice-Xall 1966).
3. Splendora, Book Review, p. 46
4. Werthiem, 1994, p 83
- 5. "Red badge of the courage" published by Global Grey, 2018**
6. Rojers, Rodni O. 1969. "Stiven Kreyn va impressionizm". O'n to'qqizinchi asr badiiy adabiyoti, jild. 24, № 3. Berkli: Kaliforniya universiteti matbuoti.
Internet manbasi : <http://en.wikipedia.org/wiki/>